

37. SAYI

EKİM-KASIM 2016

8 TL

PEYNİRALTI

EDEBİYATI

Neşeli Bir İroni: Sevgi Soysal Edebiyatı

SEVAL ŞAHİN

Sevgi Soysal edebiyatı Türkçe'nin kurgusal evreninde anlatım teknikleri açısından farklı bir yere sahiptir. *Tante Rosa*'dan *Şafak*'a, makalelere kadar anlatının kurgulanmasında ortaya koyduğu tekniklerde yaratıcı bir bakış açısıyla karşı karşıya kalırız.

Tante Rosa'da parçalı anlatılar şeklinde kurguladığı bir kadının çocukluktan ölümüne uzanan çizgisini zamanın farklı anlarına odaklanarak yapar. Rosa'nın özlemleri, düşünceleri, kendi kendine konuşmaları, iç çekişleri, sakarlıkları, hayatı çok sevmesi fakat yaşama acemisi halleri kimi zaman bir fotoğraf karesi kimi zamansa bir kameranın gözünden yansıtılır. Rosa'nın sesi, anlatıcısının sesiyle birleşip kendi üzerine bir düşünmeye döner. Bu, fotoğraf karesinin anlara odaklanan anlatısından kamera gözüne geçişin yoğunlaştığı anlatılara ise *Yürümek* ve *Yenişbir'de Bir Öğle Vakti*'nde rastlamak mümkündür.

Yürümek ve *Yenişbir'de Bir Öğle Vakti*'nde kadın-erkek ilişkilerine bir bakış atmakla yetinmez Sevgi Soysal, bu ilişkilerin eşitsizliği, kendi içinde bir türlü evrilememeleri, sevgisizliği üzerinde durur. *Yenişbir'de Bir Öğle Vakti*'nde bir annenin çocuklarına yüklediği sınıfsal sorumluluk duygusu, kocasıyla yaşadığı mesafeli "sıkıntı" gibi haller, bir kamera gözü'nün yavaş yavaş anlatının yoğunlaştığı kişilere odaklanıp oradan mekâna doğru ilerler bir halde anlatılır. Betimlemelerin arasında neşeli bir ironi gezer. Anlanda "neşeli ironi" meselesi önemli.

İpek Şahbenderoğlu ile geçen yıl Sevgi Soysal için hazırladığımız kitaba "İsyankâr Neşe" adını vermiştim. Bu tanım bana değil Yıldırım Türker'e ait. Türker, Sevgi Soysal'ın hayata bakışından yola çıkarak bu tanımlamayı yapmıştı. Tanımlamanın edebiyatındaki karşılığı ise bence "neşeli ironi". İroni, içinde bir kederi barındıran, söylemek istediklerini tam tersine gönderme yaparcasına anlatan bir söylem özelliği. İroniye neşe karıştığında ise keder ortadan kalkıyor ve yerine umut geliyor. İroni, umudu arkada bırakan, öne sürdüğü alayın içinde bir durum tespiti yapan ancak eleştiriyle yetinen bir söylem. Oysa neşe, alayın zorbalığını bertaraf ettiği gibi onun içinden bir umut da çıkarmayı başarıyor. Sevgi Soysal edebiyatının bu yönüyle Türkçe edebiyatta ayırt edici bir yönü olduğunu düşünüyorum. O yüzden Oğuz Atay'ın *Tutunamayanlar*'ının kahramanı Selim Işık ve Turgut Özben'den farklı

olarak yarattığı kahramanlarda hep bir umut ışığı var. Evet, köken aynı. Her iki yazar da akraba bir damardan, eleştirel bir mizahtan besleniyor, ülkenin kökleriyle bağlantılı bir tarihe başka bir bakış atmaya çalışıyor, ancak biri bunun eleştirelilik içinde bir kendine dönüşe, bunun sonucu olarak da çoğu zaman belirsizliğe; diğeri ise eleştirelilik içinden yok edici bir neşeyle yeniden kurabilmeye yönelik bir coşkuya çeviriyor. Bu açıdan bakıldığında kendi adıma Selim Işık ile Tante Rosa'nın aynı damardan beslenen birbirine zıt iki kurmaca varlık olduğunu düşünüyorum.

Şafak, Sevgi Soysal edebiyatının umudu en çok dışarıda bırakan eseri gibi görünür. Burada özellikle Oya'nın gözaltından çıktığı günün sabahında şehre dair gördükleri ve izledikleri birkaç tekrar ile onun bakışlarına yansır. Bu bakış önemlidir, çünkü Oya'ya yaklaşan kamera gözü birkaç kere etrafta dolanarak olanın karamsarlığına değil, olanın içindeki aydınlık yana yönelir. Nitekim kitabın adının "şafak" olduğu da unutulmamalıdır.

Zamanın çeşitli anlarına odaklanan, ancak bu odaklanmada bireyin kendi ruh iklimini de bu anın üzerine düşürdüğü görüntülerle yer aldığı *Tutkulu Perçem*'in türler arasında nereye konulacağı, eserin ilk yayımlanışından bu yana tartışılmıştır. Gerçi benzer bir tartışma *Tante Rosa* için de söz konusudur. Ancak Sevgi Soysal edebiyatında anlatmanın farklı şekillerine rastlanmasının sebebi tam da bu türler arası kısıtlanmışlığa direnmektedir. Hikâyelerinde birbiri içine geçmiş düşünce silsilelerine, şiirsel metaforlara, kurgunun çok farklı anlatı şekillerine rastlanmaya devam eder. "Eskici", "Cellat Fuchs Kent Halkına Nasıl Karıştı?", "Halime", "Mal Ayrılığı ve Şampanya Kovası", "Delikli Nazarlık" gibi hikâyeleri bunlar için verilebilecek birkaç örnek sadece. Makalelerinde Türkiye'nin güncelini göstermek için kurguladığı Hatice Hanım karakteri romanlarından fırlamış bir karakterden farksız.

Sevgi Soysal edebiyatı, neşeli ironisiyle Türkçe edebiyatta kendine özel bir yer edinmiş, her daim araştırılmaya, araştırıldıkça yeni şeyler bulunmaya davet eden bir yapıya sahip. Ahmet Hamdi Tanpınar, Abdülhak Hamid'in edebiyatı için "Hamid'e her zaman zengin bir madene döner gibi dönülecektir," der. Aynı söz, Sevgi Soysal için de geçerli...